
VE
RI
TAS

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

LXVII. VII. KÖTET. 6. FÜZET.

BÖRTÖNÜGYI HIVATALNOKAINK

SZAKSZERÜ KIKÉPEZTETÉSÉRŐL.

Dr STAUB MÓRICZ

TANÁR, A BUDAPESTI RABSEGÉLYZŐ EGYESÜLET ALAPITÓ TAGJA.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET BÖRTÖNÜGYI BIZOTTSÁGÁNAK 1891. ÉVI JANUÁR HÓ 3-ÁN TARTOTT ÜLÉSÉN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1891.

~~Ára 20 kr.~~

Forty
S

Kivánatos-e börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképeztetéséről kormányzati úton gondoskodni? Ha igen, miképen volna a kiképzés szervezendő és általában mily intézkedések volnának teendők abból a czélból, hogy a szabadságvesztés-büntetés végrehajtására rendelt intézetek hivatásuknak teljesen megfelelő hivatalnokokkal és őrszemélyzettel rendelkezzenek?

A tisztelt bizottság csekélységemet ama kitüntetésben részesítette, hogy tagjává választani és azon joggal fölruházni méltóztatott, a megvitásra kitüzött börtönügyi kérdésekhez hozzá szólani. Én a reám bizott feladat súlyát annál inkább érzem, mert egyrészt nem a jogtudomány munkálkodásom tere; másrészt a börtönök belső életéről sincs annyi tapasztalatom, mely véleményemnek és nézeteimnek annyi súlyt birna kölcsönözni, mint a milyennel véleményemnek és nézeteimnek e díszes körben birniok kellene. Mellettem csak sok évi pædagogiai működés és ama igénytelen tapasztalatok szólhatnak, melyeket magamnak mint a budapesti rabsegélyző egylet egyik alapító tagja és tanügyi referense — az egylet fennállása óta az 1888-ik év nyaráig — a börtöniskolákban szereztem. Ha a tisztelt bizottság e minősítésemet kielégítőnek tartja, akkor a vett bizalomért akként iparkodom mélyen érzett hálámnak kifejezést adni, hogy legjobb tudomásom és meggyőződésem szerint szólok a kitűzött kérdésekhez; mindazonáltal tartok véleményem fogyatékos voltától, mert tudom, hogy a kérdés, melylyel jelen fölszólalásomban foglalkozni akarok, a külföldi irodalomban kimerítően van megvitatva és nagyrészben a gyakorlatban megvalósítva is, és ennél fogva újat hozzá tenni vajmi nehéz.

Mint philosophus és természetvizsgáló készségesen elismerem, hogy sok lélektani tapasztalat szól azok fölfogása mellett, kik az emberben a szabad akaratot tagadják, és *Rousseau,* ki

«Emil»-jében azt a nyilatkozatot koczkáztatja, hogy minden ember az ártatlanság állapotjában születik és csak a környezet rontja meg erkölcsét, már régen meg van czáfolva, mert a természet-, orvos- és jogtudomány ténynek tekintik azt, hogy a nemzés perczétől kezdve fejlődik a testi szervezettel együtt az ember psychikus alkotmánya is; fejlődnek az emberben már az öröklékenység törvényénél fogva is, jó és rosz hajlamai, és ennek igaz voltát nem fogja senki tagadásba venni, ki nagyobb családban vagy iskolában a gyermekek ethikai és szellemi fejlődését és kidomborodó itélőtehetségét szorgos szemmel kiséri és e tapasztalatok megszerezhetők a börtönök lakói, «eme felnőtt, de neveletlen gyermekek» között is.

Másrészt ama benső meggyőződésben vagyok, hogy a szabad akarat megtagadásáról szóló elv alapján a mai társadalom fen nem tartható; mert ama elv elfogadása összes nevelési, tanítási és jogszolgáltatási rendszerünk alapjában való fölforgatását tételezné föl; anélkül hogy csak sejtelmünk volna arról, hogy miként alakul az új társadalom.

Ethikai igényeimet tökéletesen elégíti ki az emberi akarat ama értelmezése, melyek *Kirn-Holtzendorff* hires könyvében kifejtve találok.* *Kirn* fölteszi az akarat szabadságát, de e mellett nem ignorálja a természettudomány utján nyert megfigyelések tapasztalati értékét, melyek azt tanítják, hogy az egyén szabad akarata mindig csak korlátolt és relativ. A kriminalisztikus fölfogás sem tagadja, hogy öröklött hajlamok, a nevelés, az élet változó sorsa lényeges befolyással vannak az ember úgynevezett szabad akaratára.

Meg vagyok arról győződve, hogy a büntető törvénykönyv paragrafusaival összeütközésbe jövő embertársaink legnagyobb része a rosz, hiányos vagy elhanyagolt nevelésnek, a létért való nehéz küzdelemnek, az érzéki élvezet hajhászatának áldozata. Legkisebb részök veszi cselekedeteinek következményeit latba és az arisztokrata családból származó váltóhamisító ugyanazon lelki fogyatkozásban szenved mint a puszta lókötője; azaz akaratukat nem tudják itélő tehetségüknek alárendelni. Ha már az intelligens emberre nézve sok esetben nehéz a kimondandó szó vagy a véghezviendő tett következményeit kellően megfontolni, meny-

* *F. v. Holtzendorff* u. *E. v. Jagemann*, Handbuch d. Gefängnisswesens.

nyivel nehezebb ez a félig mívelt vagy épen míveletlen emberre nézve?

Ehhez járul még sok esetben a vallásos érzelem végképi hiánya és tényleg a rabok között sokkal több az atheista, mint a philosophusok között. Ethikai szükségnek tekintem továbbá azt, hogy minden bűn vegye büntetését is, hogy érezhetővé váljék a bűntettesre nézve a szabadság vesztése, de a büntetés megtorló voltával párosuljon a javító, nevelő hatás is és mind e szempontokból kiindulva a *börtönt paedagogiai intézetnek* tekintem, melynek sokkal nehezebb feladat jutott, mint a nyilvános iskolának, mely az embert a nevelésre legfogékonyabb korában fogadja falai közé.

A régi büntető rendszer testileg és lelkileg megnyomorította a rabot, a kinek testi szervezete elég ellentálló erőt tudott kifejteni, az elhagyta a börtönt, de javítva nem és a negyvenes évek előtti börtönök minden borzadálya nem volt képes a bűntettesben a javulás csiráját fejleszteni és mindenki előtt ismeretes, hogy akkor a visszaesők száma jóval nagyobb volt mint jelenleg a humanismus elvén alapuló börtönrendszer mellett, mely különben az eszközök elég nagy számával rendelkezik, a megtörhetetlennek látszó daczot is megfékezni.

Midőn tehát helyesnek és szükségesnek találom, hogy a bűntettes szabadságától megfosztassék és hogy a börtön falain belül életének minden mozzanata emlékeztesse arra, hogy akaratát egy erősebb akaratnak alárendelnie kell; akkor másrészt azt is elkerülhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a fogolyra egész környezete nevelő, javító hatással legyen, mert az ő akaratának az én akaratom alá való rendelése ne származzék az urhatnámság vagy talán zsarnokoskodás viszketegéből, hanem a javítás czélzatos és öntudatos munkájának egyik föltételét képezze és mind ez okból, ismétlem, a fogházat pædagogiai intézetnek tekintem. Pædagogiai hatással kell hogy birjon a fogház házi rendje, melylyel karöltve jár a vallások és az ismeretekben való oktatás, a könyvtár, a munka és végre a fogház ügyeit intéző személyzettel való érintkezés is. A szabadságvesztés büntetésnek végrehajtására szolgáló intézet *minden egyes tisztviselőjének, a főnöktől kezdve az utolsó felügyelőig, kell hogy a fogház e feladata szem előtt lebegjen.*

Baglyot vinnék Athénbe, ha itt e díszes körben fejtegetném az individualizáló rendszer egyedül hasznos voltát. Ez a közel múlt két évtizedben kiállotta a tűzpróbát és ott, hol következetesen lett követve, a legfényesebb eredményt tudja fölmutatni; «*e rendszer pedig a paedagogiában gyökeredzik*, mert habár rossz ama tanintézet is, mely sablon szerint tanítana és nevelne; a reá bizott fiatalságban még sem okozna oly nagy kárt, mint a szabadság vesztését szenvedők között, kikkel szemben a sablon alkalmazása nemcsak hibás és oktalan, hanem a legtöbb esetben igazságtalan is volna. E nevelő munka végrehajtására pedig kell, hogy a fogház tisztviselői a kellő képzettséggel birjanak, mely képzettség a közönséges iskolákban, akár legyen ez a tudomány-egyetem jogi fakultása, akár a bécsújhelyi katonai akadémia, meg nem szerezhető. A törvények legjobb ismerője, a katonai fegyelem rajongó képviselője még mindig rossz psychologus lehet, mert a fogház lakóját nem javítja sem a jogtudomány ékesszólása és logikája, sem a katonai fegyelem a paradetéren csodát művelő hatása. Az individualizáló rendszer megkivánja az emberi lélek beható ismeretét, ama léleknek, mely sokszor beteg, midőn a legegészségesebbnek látszik és mely sokkal több esetben sinlődik, mintsem hogy azt a mindennapi élet forgásában, sürgésében hinnők és észrevennők.

Vakmerőség volna részemről, ha a hazai büntetési intézeteink élén álló férfiak működését itt birálat alá venném, de a köztisztviselők minősítéséről szóló 1888. évi I. törvényczikk 20-ik §-a sürgeti azt, hogy a jövőre való tekintetből a külföld részéről már évtizedek óta hangoztatott reformok minálunk is nagyobb figyelemben részesüljenek. Alighanem a hivatallal járó különböző javadalmazásnak tulajdonítandó, hogy a fegyházak, börtönök és fogházak vezetésével megbizott tisztviselőktől különböző, de egymástól föltünően elütő minősítést követel az említett §. Míg ugyanis a fegyházak és kerületi börtönök igazgatóitól a jogvégzettseget és jogtudományi államvizsgálatot követeli, addig megelégedik az úgynevezett fogházfelügyelőknél, «a mennyiben nem valamely megfelelő katonai, vagy alsóbb rendű közigazgatási szolgálatból vétetnek át — a négyosztályú polgári iskola bevégzésével.»*

* *Dr. Balogh Jenő.* Börtönügyi viszonyainak reformjához, 57. lap.

Igaz ugyan, hogy külföldön és nevezetesen Németországban daczára azon nagymérvű reformmozgalmaknak, melyek ott a börtönügyet illetőleg az 50-es évek óta tapasztalhatók, a büntetési intézetek élére első sorban katonatisztek és jogászok neveztetnek ki; de a délnémetországi államokban, hol a reformjavaslatokat tényleg gyakorlati értékükre nézve kipróbálták, a szó teljes értelmében mintaintézetek keletkeztek.

E díszes körben, melyben ma fölszólalni szerencsém van, leginkább fogják megitélhetni: vajjon a mi egyetemeink jogi fakultásainak melyik tanszéke az, mely a fogház leendő vezetőjének nyujtaná a hivatásához szükséges tanulmányokat. Nem kellene-e inkább, amint azt már előttem dr. *Balogh Jenő* b. tag úr hangsulyozta, a bölcsészeti tanfolyam hallgatói közül a fogházak tisztviselőit válogatni? Mit használ a főnöknek a római jog, a statisztika, a büntető törvény és a többi tudomány tömkelege, ha nem tud eligazodni a fegyencz jellemsajátságaiban? Miként érvényesülhet az individualizáló módszer, ha az ilyen igazgató csak szorosan az utasítások §-ai szerint jár el hivatalában; noha igen jól tudjuk, hogy §-okkal sem serdülő gyermeket, sem felnőtt rabot nem nevelhetünk? A psychologia, ethika és pædagogia ama tudományok, melyekben a fegyház vezetőjének első sorban kell járatosnak lennie; nem azért, hogy csak ő maga legyen az individualizáló rendszer képviselője, mi 300—500 fegyenczet magában foglaló fogházban merő lehetetlenség, hanem már azért, hogy alantas közegeit ellenőrizhesse, vezethesse és taníthassa. Az administratió ügyeinek elintézéséhez sem kell akadémiai képzettség, mert azt minden művelt ember csakhamar megtanulja, ha különben is rendszerető.

A fogház igazgatójának nem szabad a beállított bűntettesben valamely jogeset képviselőjét látnia, hanem a jogesetet megelőző körülmények képezik reá nézve a kiinduló pontot, melynek irányát követve, válogat a bűntettes egyéniségéhez képest az eszközök között, melyek legbiztosabban vezethetnek annak javítására. Ez pedig a rab lelki életének feszült figyelemmel való tanulmányozását igényli, mire a képzettséget a tisztviselő sem az egyetem jogi fakultásán, de még kevésbbé a négyosztályú polgári iskolában szerzi meg magának. Hivatásától mélyen áthatott és tapasztalatokban dús férfiú lehetett ama anonymus, a ki börtön-

igazgatói állásra vágyodó barátjának a következő sorokat írta: «Bú és gond, folytonos kedélyindulat és a nehézségekkel való szakadatlan küzdelem lesz a sorsa, kedves barátom. — . . . Nincs hivatás, mely a külvilágban annyira vettetnék a birálgatásnak alá, mint a fogházfőnöké, és nincs hivatás, mely az illető keblében több meghasonlást szülne . . . mindeddig nincs más képzőiskolánk és nincs tanszékünk, mely a fegyház vezetésére előkészítene és tanítana, mint a polgári élet és az aspiráló egyén tapasztalatai, pedig alig van tudomány, melynek fontosabb és nehezebb problemákkal volna dolga . . .» [1]

Mindezek alapján teljes terjedelmében csatlakozom ama nézethez, melyet egy nevezetes tekintély, *E. v. Jagemann* 1885-ben kifejtett.[2] Hivatkozással arra, hogy a tudományok és művészetek majdnem mindegyike már külön szakiskolában taníttatik, sőt hozzátehetjük azt is, hogy már egyes iparágak is különleges cursusokban mozdítják elő a szakbeli kiképeztetést, «a *nagyobb meg a kisebb fogházak*» magasbrangú tisztviselőire nézve egyaránt követeli a specialis hivatásukra való előképeztetést és az hazánkban is tetemes költség nélkül, — mert a költségek kérdése legalább reformeszmék hangoztatásánál jelenleg és talán a jövőben is fontos tényező — is megvalósítható.

Mindenek előtt szükségünk van egy mintafegyházra, egy mintabörtönre és egy mintafogházra, melyek mindeddig nem léteznek, de melyeknek fölállítása annál is inkább égető szükség, mert tizenöt évi (1872—1886) átlag szerint fogházainkban évenként megfordult:

Vizsgálati fogoly:		
a) a kir. ügyeszségeknél	21.091	
b) a kir. járásbiróságoknál	19·844	
Összesen		40.935
Jogérvényesen elitélt:		
a) a kir. ügyészségeknél	32.537	
b) a kir. járásbiróságoknál	34.165	
Összesen		66.702
Együtt		107.637[3]

[1] Sendschreiben eines Strafanstalts-Beamten an Einen, der es werden will. — Blätter f. Gefängnisskunde. VII. (1872) p. 227.

[2] Blätter f. Gefängnisskunde, XX. (1885) 229. ff.

[3] *Jekelfalussy József*, Fogházaink állapota 1872—1886. 1867. 21. l.

Ennek a maga nevén meg nem nevezhető állapotnak valahára meg kell szünnie, hogy a fegyházra jogérvényesen elitélt, kinek büntetésének első évét magánzárkában kellene töltenie, a budapesti fogházak egyikében lézeng, míg végre az országban való körutazását megkezdi, a mint a vidéki fogházakban üres hely akad.

Szóval mintaintézetekre van szükségünk és pedig itt a fővárosban, mint kulturális életünk góczpontjában, *hol a leendő fogházi tisztviselők számára a tanfolyam könnyen berendezhető*. E tanfolyam — vagy nevezzük *seminariumnak* — látogatása *mindenkitől követelhető, ki fogházban magasabb hivatalt elvállalni szándékozik* és az egyöntetüség kedveért, mely a fogházak vezetésében elkerülhetetlenül szükséges, követeljük azt, hogy az igazgatói állásra aspirálókon kívül, mindenki, ki az igazgatósághoz közel áll, tehát akár ellenőr vagy gondnak, pap vagy orvos legyen az, sőt még a tanítói személyzetet sem véve ki, e seminariumot látogassa.

A seminariumban a fogház-tudomány képezi a methodikus alapot, melynek tekintetbe vételével annak egyes ágai fontosságukat tekintve nagyobb vagy kisebb terjedelemben adandók elő. A *fogház minden egyes tisztviselőjétől megkövetelhető, hogy a psychologia és psychiatria*, az egészséges meg a beteg lélek ismeretében annyi jártasságot szerezzen magának, mi biztosítja az ellen, hogy hivataloskodása közben a gondoskodására bizott rabokkal való érintkezésben lelki állapotjukról hamis diagnozist ne alkosson. Megjegyzem mindjárt e helyen, hogy e psychologiát ne tanítsa szakszerű philosophus, hanem taníttassék ez a természettudomány és a fogházi tapasztalat alapján.

A *psychologiai propedeutikával karöltve jár a paedagogia*, mely korántsem abban a körben mozogjon, mint a mi tanítóképző intézeteink pædagogiája, mely úgyszólván csak a normális gyermeket tartja sem előtt és nem a normális családi viszonyoktól eltérő viszonyok közt fölserdülő és a fogházban ismét új viszonyok közé kerülő büntettest.

A seminarium továbbá gondoskodni fog arról is, hogy a *tisztjelöltek a büntetőjog és az egészségtan lényegével megismerkedjenek*, a mint a *számviteltanból* is annyit kell tudnia, mint a mennyi a fogház gazdasági ügyeinek vezetésére szükséges.

Másrészt a fogház szolgáltatja az alkalmat, hogy a theoretikus előadásokon tanultak *a gyakorlattal egyesíthetők legyenek*. A tisztjelöltek ott a tényleg működő tisztviselők oldala mellett részt fognak venni a szolgálatban; minthogy ez azonban hosszabb időn át nem történhetik, az illető tisztviselők feladata lesz, külön időben azaz külön conferentiákban saját gyakorlatukból a megbeszélendő és megvitatandó anyagot kitűzni; a mint másrészt fölötte szükségesnek tartom, hogy a tisztjelöltek a fogház tisztviselőinek heti conferentiáiban részt vegyenek.

A mintafogházban találja meg a seminarium tagja *a fogházi irodalmat összeségében*, a mint *v. Jagemann* (az i. h.) még azt is kiemeli, hogy a különböző és különnemű fogházak tervrajzainak, illetőleg modelljeinek minél tökéletesebb gyüjteménye legyen ott letéve.

E seminarium fölvehetne jogászokon kivül mindenkit, kit fölfogásunk szerint az inteligencziához számítunk és hihető, hogy a seminarium feladatának félévi cursusban megfelelhetne.

A fogház czéljának legkevésbbé megfelelőnek tartom azt, hogy a hazai 25 kerületi börtön élén jelenleg a királyi ügyészek állanak, kik számos hivatalos teendőjök mellett alig találhatnak időt, a reájok bizott rabok ügyeivel különösen foglalkozni. A kir. ügyész ez idő szerint csak arra szorítkozhatik, hogy őrködjék a fogházban uralkodó rend és tisztaság fölött; a legfontosabb feladat a fogházi felügyelőre van bízva, kit, a mint tudjuk, a tisztviselők minősítési törvényének 20. §-a értelmében a négyosztályu polgári iskola nyujtotta műveltséggel elég alkalmatosnak tekintenek fontos tisztjének betöltésére. De a legtöbb esetben a fogházfelügyelő ezt a minősítést sem mutathatja föl; java része kiszolgált altisztekből és előléptetett törvényszéki irnokokból áll. Az új tisztükhöz való minősítésüket aztán, mint nálunk annyi ember, a «mától holnapra» való életből veszi, vagyis az ismeretes német közmondás szerint: «mit dem Amt kommt der Verstand.» A sötét magánzárka segítségével el is háríthatja szerencsésen a tisztséggel járó kellemetlenségeket, de hát végre psychologiával is van alkalma foglalkozni. Volt egy ízben szerencsém egy vasárnap délutánján egy fogház életébe bepillanthatni és pedig épen abban az órában, midőn a rabok az engedélyezett látogatásokat fogadhatták. A szűk iroda tele

volt ölelkező házastársakkal, csókolódzó anyákkal, résztvevő barátokkal; és e festői csoportot szemlélte szigorú arczczal az iróasztalnál csibukozó tekintetes fogházfelügyelő úr!

Teljesen egyet értek tehát azzal, a mit dr. *Balogh Jenő* bizotts. tagtárs úr idézett nagybecsü dolgozatában (i. h. 59. l.) a fogházfelügyelőket illetőleg mond és nagy tévedésnek tartom, ha a börtön, illetőleg a fogház nem gyakorolná a javítás szent feladatát ugyanabban a terjedelemben, mint a fegyház, minthogy különben is a fegyház lakóinak egy tetemes része fogházban kezdi meg pályájának futását. Teljesen egyet értek v. *Jagcmann*-nal is, ki még azon ügyészekre meg birákra nézve is, kik középrangú vagy kisebb fogházak vezetésével bizatnak meg, az arra való előképzettséget követeli.*

Ha más is a büntetés neme, a bűntettes testi és lelki javáról való gondoskodás csak *egy és ugyanaz lehet* és ez okból a fogházak élén álló kir. ügyészek és fogházfelügyelők minősítése nem igen különbözhetik a fegyház igazgatóiétól. E tekintetben is a mintafogház mellett fennálló seminarium megtenné a maga szolgálatát a birói pályára lépő jogászokra vagy joggyakornokokra nézve; a minősítést pedig, melyet jelenleg törvényünk a fogház felügyelőktől követel, épen elegendőnek tartanám a járásbiróságok fogházainak főnökeire nézve, kik jelenleg leginkább előléptetett börtönőrök közül választatnak.

És most, tisztelt Bizottság! a fogházi tisztviselők közreműködő organumaira, az *őrszemélyzetre* térünk át.

Meglepetéssel olvastam dr. *Balogh* úr említett értekezésében (i. h. 63. l.) és a bizottságunknak rendelkezésére bocsátott igazgatói jelentésekből, hogy egy egész kis armadia áll fegyver alatt hazai fegyintézeteinkben.

Van minden fegyházban egy őrparancsnok főhatósága alatt több (4—10) főfegyőr; 13—32 I-ső osztályu és 38—63 II-ik osztályú fegyőr és így az összes fegyházi őrszemélyzet létszáma 564 egyénből áll, úgy hogy átlag körülbelül 7—8 fegyenczre esik egy-egy őr.

Már 25 évvel ezelőtt, 1865-ben a délnémetországi büntetőintézetek tisztviselőinek II-ik gyülésén történt, hogy *Dorfner*

* Blätter f. Gefängnisskunde, XX. p. 229.

H. J. a gyűlés általános helyeslése mellett hosszabb előadásban körülbelül a következőt mondotta:[1]

«A felügyelő személyzet a legnagyobb fontossággal bír; akár milyen alárendelt legyen az illető állása, befolyásának nagy jelentősége van ..... A felügyelő személyzet meghiúsíthatja a legkitünőbb főnök, á legderekabb tisztviselők fáradságát, sőt tönkre teheti azt, a mit azok nehéz munka árán jól tettek ... másrészt a felügyelő személyzet sokat használhat is, ha fölismeri hivatásának jelentőségét és ha megvan benne a hajlam elvállalt szolgálatának megfelelni ... Káros hatással pedig lehet, ha a gondozására bizott fegyenczek iránt nyers és túlszigorú, szeretet helyett kiméletlenséget tanúsít, kárörvendező vagy részrehajló vagy épen zsarnokoskodó, ha vallásos erkölcsös ügyekben hidegnek, közömbösnek mutatkozik ... Erkölcsös, egyébként kipróbált, tapasztalt jellemmel birjon a felügyelő személyzet ...»

Más helyen[2] megint azt követelik, hogy «az igazgató fáradhatlanúl és a legnagyobb erélylyel hasson oda, hogy az alája rendelt személyzet eljárása a fegyenczekkel szemben az övével tökéletesen megegyezzék».

Hogy e tekintetben a mi viszonyaink még nem felelnek meg ama ideális és részben megvalósított követeléseknek, melyeket Nyugot-Európa mérvadó köreiben tapasztalunk; azt legvilágosabban bizonyítják ama igazgatói jelentések, melyek bizottságunknak rendelkezésére bocsáttattak.

Így a váczi kir. országos fegyintézet 96 fegyőre közül az 1887. évben 26, azaz 27% lett megbüntetve; és pedig 35 fegyelmi kihágás miatt, leggyakrabban, 16-szor szolgálatban való alvásért és 8-szor szabályellenes kimaradásért.

Szegeden a 60 börtönőr közül 39, azaz 65% lett megbüntetve és pedig 8 esetben szolgálatban való alvás miatt, 6 esetben szolgálati hanyagság, 4 esetben engedély nélküli kimaradás és 3 esetben részegeskedés miatt. Bátran lehet kérdezni, hogy hány esetben nem lettek a börtönőrök megbüntetve szolgálatban való alvásért és milyen derült hangulatot kelthetett a fegyenczekben, midőn őrüket Morpheus hatalmas karjai között látják vergődni?

[1] Blätter f. Gefängnisskunde, I. p. 37. ff.
[2] Blätter f. Gefängnisskunde, VIII. p. 193.

Mit tapasztalunk az oly fontos intézménynél, mint a milyen a közvetítő-intézet, hol a legnagyobb tapintat, körültekintés és okosság föltétlenül szükséges?

Azt írja *Pauer Gyula*, a kis-hartai kir. közvetítő-intézet igazgatója,* hogy 1884 junius 5-től kezdve, mint a mely napon az első rabszállítmány érkezett a közvetítő-intézetbe, 1886-ig, mely évben a jelentés megjelent, 18 esetben kellett az eleinte csak 14 főből álló felügyelő-személyzet ellen, 5-nek önkéntes távozása mellett, a fegyelmi eljárást megindítani és joggal mondja az igazgató a 48. lapon:

«Nem habozom kimondani, felügyelőinknél még sok a kivánni való. Jól tudom, hogy e baj orvoslása égető szükséget képez, de helyi mostoha viszonyainknál fogva, a czélhoz vezető utat magam előtt annyira eltorlaszolva látom, hogy ebbeli törekvésem, a kedvező siker elérhetését kevésbé biztosítja. A gépies szolgálat megtétele ellen nincs szavam, mit a rend és szabályok követelnek, annak végrehajtása pontosan eszközöltetik, ámde hiányzik a lélek, a szolgálat érdekeinek előmozdítása iránti benső hajlam, s a kötelességteljesítés nemesebb átérzete, a mire a közvetítő-intézet személyzeténél, részemről súlyt fektetek.»

Ha igaz az, a mit napi lapjaink tavaly a szomorú emlékű illavai esetről írtak, hogy az egyik őr, ki fegyverrel kezében sietett főnökének védelmére, a lázadó rab által legyűretik és most a következő bizalmas megszólítással: «Sándor, ne szúrj, hát már nem ismersz druszám?» könyörög életeért és ha igaz az is, a mit a hires veszprémi szökés alkalmával írtak, midőn az öreg, a szökésre képtelen és így a zárkában visszamaradó rab e szavakkal: «Hej öcsém, szöknek ám!» figyelmezteti az ajtó előtt álló őrt; akkor bátran mondhatjuk azt, hogy a szellem, mely fogházaink őrszemélyzetében uralkodik, nem áll összhangzásban a fogház feladatával.

De végre vannak itt fölmentő körülmények is. Mindenek előtt azt akarjuk konstatálni, hogy a fegyházi őr élete nem igen különbözik a fegyenczétől. Minden fogház házi rendjében meg van mondva, hogy a vasár- és ünnepnapok a fogolyra nézve

* Adatok a kis-hartai kir. közvetítő-intézet ismertetéséhez. Kalocsa, 1886.

szünnapok. E napokon szünetel a munka a munkatermekben, a rabok részt vesznek az istentiszteletben, írhatnak leveleket hozzátartozóiknak, esetleg fogadhatják azoknak látogatását; délután közös fölolvasást hallgatnak meg, többet mozognak a szabad levegőn; szóval, a rab érzi és tudja, hogy ma az Úr napja van és e tekintetben egészen helyesen intézkedett a házi rend, csakhogy a szegény őrnek a vasárnap nem hoz semmiféle szabadságot.

A lipótvári fegyintézet igazgatójának jelentése szerint az 1887-iki évben a 9 főfegyőr, 32 első és 62 másodosztályu fegyőr, tehát összesen 103 egyén nappali szolgálatban töltött 38,351 napot; éjjeli szolgálatban pedig 10,290 napot; azaz egy-egy őrre esik nappal 372 és éjjel 100 nap.

A szegedi kir. kerületi börtönben az idézett évben 6 börtönőrmester, 20 első- és 40 másodosztályú őr, tehát összesen 66 egyén nappali szolgálatban töltött 22,995 napot; éjjeli szolgálatban 10,585 napot; azaz egy őrre esik nappal 348 és éjjel 160 nap. E szerint egy-egy őrnek az egész évben 17 szabad napja lett volna!

A váczi kir. országos fegyintézetben az igazgató jelentése szerint «az egész évben (1887) a rendszeresített fegyőrségi létszám tett 32,485 napot, minthogy az őrparancsnokon kívül 10 főfegyőr, 30 első- és 48 másodosztályú fegyőr, tehát összesen 88 őr volt alkalmazva, esik egy-egy őrre 369 szolgálati nap».

Nem az én hibám, hogy a közép kiszámítása ilyen rendkívüli *szökőéveket* tüntet föl, de ne csodálkozzunk azon, ha a fegyelmi esetek túlnyomó száma «a szolgálatban való alvásért» czímű rovatba esik; mert addig, míg a rabnak elegendő időt engednek testi fáradalmainak kipihenhetésére, szegény őre ásítozva járkál a zárkák ajtai előtt és kell, hogy az ilyen ember az idővel — elbutuljon. Nem lehet csodálni, ha aztán az őr psychologiai tapasztalata azt javasolja neki, hogy a szolgálat annál könnyebb, minél bizalmasabb lábon áll az őrizetére bizott rabbal, mert a jó pajtástól csak nem tehető föl, hogy kellemetlenséget okoz pajtásának. Hozzá tehetjük még azt, hogy a szigorú s kemény szolgálat után járó fizetés sem valami fényes. Váczon egy-egy őrnek évi ellátása 364,92 frtba kerül, mibe alighanem benn lesz foglalva ama adag kenyér is, mely neki in natura kiszolgáltatik.

Mindennek tulajdonítandó az, hogy fegyházi őrnek csak az marad meg, ki a kenyérkeresés más módjához nem juthat; az intelligensebb odább áll, mihelyest teheti; a buta marad. Ezt bizonyítják szintén az igazgatói jelentések, melyek szerint Váczon az idézett évben saját kérelmére elbocsáttatott a szolgálatból 10, Szegeden 17, Lipótváron 1 őr; fegyelmi úton pedig elbocsáttatott Váczon 2, Szegeden 15 és pedig itt mint börtönőri szolgálatra alkalmatlan 8, és büntetésből 7, Lipótváron 3. Ki tagadja még, hogy a számok beszélnek?

És úgy látszik, mélyen tisztelt Bizottság, e tekintetben másutt is van baj, azonban égető szükségnek is tekintik, azon segíteni; legalább dr. *Lévay József* bizottsági titkár úr szivességének köszönöm, hogy a Sz.-Pétervárott 1889-ben ülésező nemzetközi börtöncongressus kiadványaiban[1] *Crispi* olasz miniszterelnök a börtönrendszerre vonatkozó reformjavaslatát és ennek az olasz képviselőház 1889 márczius hó 28-án történt előterjesztése alkalmával tartott indokolását olvashattam.

Crispi hangsúlyozza, hogy a reform mind a felsőbb, mind az alsóbb személyzetre nézve szükséges, mert a jó vagy rossz eredmény inkább az intézkedés végrehajtóitól, mintsem magától az intézkedéstől függ. Az eddig érvényben levő törvény szerint a közigazgatási fogházak őrszemélyzetének (des agents de garde) fentartása a községeket illeti. «Maga ez a körülmény elegendő arra, hogy önök megérthetik annak jelentőségét», mondja szó szerint az olasz miniszterelnök. A szökések száma (261 1884 januarius 1-től 1888 junius 30-ikáig) ezen fogházakból meglepő ékesszólású, de még inkább mint ezen szám, az ezen szökéseket kisérő körülmények és «önök tudják», folytatja *Crispi*, «hogy e tekintetben a közvélemény ismételten követelte a kormányzattól az erélyes rendszabályokat, mert a szökések nemcsak nevetségesek, hanem nyugtalanítják a családokat és a lakosságot.» Törvényjavaslatunk 12-ik fejezete[2] a kérdésben levő személyzetet az állam szolgálatába helyezi és fölösleges önöknek ama

[1] Bulletin de la Commission pénitentiaire internationale. Nouv. Sér. Livr. III et IV. 1889. Saint-Pétersbourg 1889. p. 49—51.

[2] *Art. 12.* Les dépenses de garde des prisons des mandements, des cercles et des succursales, des établissements pénitentiaires et des établissements de réforme gouvernement aux sont à la charge de l'Etat.

előnyöket fölsorolni, melyekkel ezen intézkedés jár, mely a kormányzat tekintélyétől teszi függőkké azokat, kikre a foglyok őrizete van bizva ... «A reform egy másik lépését contemplálja a törvényjavaslat 13-ik §-a,* mert elkerülhetlen szükséges a jó őrszemélyzet, mit elérünk az által, ha megakadályozzuk a mindennap tapasztalható körülményt, hogy a jobb tisztek (agents de l'administration des prisons), alig hogy leszolgálták első szerződésüket, elhagyják a szolgálatot és kedvezőbb helyzetet igérő, valamint kevébbé felelős munkával járó községi vagy állami szolgálatba lépnek.»

«A fogházi öröknek naponta 14—16 órái szolgálatuk és alig 2 szabad órájuk van. Ha most meggondoljuk e szolgálat szigorát, mely nyugalom nélküli őrzésre szorít és követeli azt, hogy az őr a fogházban 20 órán át, vagy szabad ég alatt a rabok munkájánál egyhuzamban 10 órát töltsön; ha tekintetbe veszszük továbbá ama folytonos veszélyeket, melyeknek az őr a társadalom leggonoszabb és legszomorúbb elemei közt ki van téve; akkor igazolva látjuk azt, hogy gyakran még a szükséges létszám sem tartható fön.»

«Ha a közbiztonság szolgálatában álló egyénnek (agens) már 15 évi szolgálat után van igénye a nyugdíjra; akkor a fogházi őrökre nézve is leszállítható ama idő 20 évre.»

Szerény nézetem szerint mindenek előtt szükségesnek tartom, hogy a fegyházi őrszemélyzetet illetőleg különbséget kellene tenni azok között, *kik pusztán arra vannak hivatva, hogy a személyes biztonság fölött őrködjenek* és azok között, *kik a rabokkal való személyes érintkezésre vannak hivatva.* Amazok volnának az *őrök,* kik kellően fölfegyverezve egész megjelenésükben tudtukra adnák a raboknak, hogy minden a fegyelem fölbontására, illetőleg fölforgatására czélzó kisérlet nyomban a megfelelő eszközzel visszautasítható; és hogy az őr ezt végrehajtani képes, azt mutassa már egész föllépése. A m. kir. csendőrség számára írt Utasítások 11. §-a följogosítja a csendőrt, hogy fegyverét használja az ellen, ki őt erőszakosan megsérti, vagy támadással veszélyesen fenyegeti; továbbá azon ala-

* *Art. 13.* Les agents employés à la garde (gradès ou gardiens) qui ont fait 20 ans de service actif dans l'administration des prisons ont droit au traitement de repos sur la base de la loi en vigueur.

pos gyanuval terhelt egyén ellen is, mely fölfegyverezve van és az előzetes felszólítás daczára önként meg nem adja magát, vagy esetleg védett helyzetéből elöjőnni vonakodik stb. Hát ama bizonyos illavai őr mit tett, midőn főnökét a felfegyverkezett, élethossziglani fegyházra itélt rabbal szemben találta, ki fegyverével már súlyosan megsebesítette volt az egyik őrt?

Sokkal fontosabb volna az őrszemélyzet második categoriájának, a «*felügyelők*» feladata. Ezek volnának a fegyházi igazgató igazi segédei; a fogház intentióinak igazi végrehajtói, mert ők legsürübben érintkeznének a rabokkal, a magánzárkákban, a munkateremben és a sétánál; tehát mindenkor kisérnék figyelmükkel a reájok bizott csapatot és ők volnának kötelesek, megfigyelésük eredményét a fogház tisztviselő személyzetének ennek heti vagy havi értekezletein előadni. Az őröknek egyenesen megtiltandó volna a rabokkal való társalgás.

Eme *felügyelők* hiányzanak a mi büntető intézeteinkben és ezeket megtatálni ép oly fontos és szükséges, mint a fogházaknak magánzárkákkal való fölszerelése. Erre kell a testileg és lelkileg legalkalmatosabb egyéneket keresni és hivatásukra nevelni.

Nyugat-Európa mérvadó körei már régen foglalkoznak e kérdéssel és ha jól vagyunk informálva, törekvéseik czélját már el is érték.

Belgiumban leginkább altiszteket nevelnek fogházi felügyelőkké; de az illetőnek legalább 21 évesnek kell és 35 évnél idősbnek nem szabad lennie és különös súlyt fektetnek arra, hogy valamelyik mesterségben is jártas legyen.[1]

Wirth[2] ellenzi az altisztek alkalmazását, mert ezek a vak engedelmességhez vannak szoktatva és alárendeltjeiket is szoktatják ahhoz, mi nem igen egyeztethető össze az individualizáló módszerrel; a tapasztalatlan altiszt nem is sejti, hogy menynyi csellel és turpissággal élnek a felügyelőkkel szemben; nem tudják, hogy majd engedékenységet, majd erélyt kell a rabok irányában alkalmazni; könnyen elfelejtik, hogy a rabok társaságában az óvatosság és előrelátás a legszükségesebb dolgok közé tartoznak; mások megint nem látják a rabban felebarát-

[1] W. Starke, Das belgische Gefängnisswesen, 1877. pag. 38.

[2] Blätter f. Gefängnisswesen, IX. pag. 365.

jukat, kiben emberi vágyak vannak; sőt vannak a rabok közt még olyanak is, kik az intellect tekintetében fölülmúlják őreiket.

Hasonló véleményben volt *Langruber* is, ki a hosszabb időig (12 év) mint altisztek szolgáló egyéneket nem találja alkalmatosaknak a fegyházi felügyelők szolgálatára, mert a katonai természet már megrögzött bennök; ellenben a tapasztalat mutatja, hogy az olyan mesteremberek, kik csak 2—3 évig állottak a zászló alatt és tehát eléggé vannak a katonai fegyelemhez szoktatva, mint derék munkavezetők és nyájas elöljárók leginkább nyerik el a foglyok tiszteletét és szeretetét.[1]

Az 1880. évben a fogházi tisztviselők Brémában székelő gyülekezete határozatképen kimondotta, hogy a rendőrökön kívül még a rendőri felügyelők is alkalmazandók fogházi felügyelőknek és munkavezetőknek.[2])

Ama, a kiszolgált altisztek iránt tanusított ellenszenvet én nem osztom, mert a katonai fegyelem nem birja az emberben az embert kiölni és végre hamis fölfogásnak tartom, ha a vak engedelmesség az intellectust apasztaná. Hiszen épen a német hadsereg altisztjeiből nevelődik a nyilvános hivatalnokok egész raja és olyan hivatalokra bocsátják őket, hol nem annyira a vak engedelmességre, hanem a munkaszeretetre, pontosságra, szorgalomra és intelligentiára van leginkább szükség.

Mielőtt azonban e tekintetben saját nézetemet bővebben kifejteném, legyen szabad arra az érdekes megjegyzésre is utalni, mit *v. Krafft-Ebing* nevezetes könyvében találhatni;[3] ugyanis melegen pártolja *Schlager* ajánlatát, ki a tébolydák felügyelőit igen alkalmatosoknak találja a nagyobb fogházakban való szolgálatra.

Én, tisztelt Bizottság! jól ismervén jelenlegi általános mívelődési viszonyainkat, igen jól tudom, hogy nálunk igen nehéz feladat az ilyen felügyelői állásokra az alkalmas egyéneket megtalálni. Kiszolgált altisztjeink még mindig jutnak míveltségi fokuknak megfelelő és elég jövedelmező állásokhoz és nem igen

[1] Blätter f. Gefängnisswesen, XIV.

[2] *Ugyanott.*

[3] *R. v. Krafft-Ebing*, Lehrbuch d. gerichtlichen Psychopathologie, II. Aufl. p. 25.

vágyódnak a mostani fegyőrök üresedésbe jövő helyeikre; de katonaságunk elite-testületét, értem a *csendőrséget*, kellene a fogházak felügyelői hivatalra fentartani. Nincs az a közszolgálat, mely annyi igényt kötne az illetőnek testi és lelki tulajdonságaihoz, és nincs az a közszolgálat, mely annyi gonddal nevelné embereit, mint a csendőrség. Legyen e tekintetben megengedve, hogy újból idézzem az általam már említett «általános szolgálati határozványokat a m. kir. csendőrség számára» és nevezetesen ennek 7-ik pontját, mely szószerint a következőt mondja:

«Csendőrnél a tudatlanság épen oly nagy baj, mint az erkölcstelenség vagy a rosz magaviselet; a tudatlan csendőr állása kötelmeinek eleget tenni nem képes» . . .

A 133. pont megint azt mondja, hogy:

«Irányelvül szolgáljon végül, hogy a csendőrnek mindenkor inkább észszel, mint nyers erővel kell működni, továbbá folyton arra törekedni, nehogy a törvényszegők őt észben és ravaszságban fölülmúlják, mert ez eset beálltával ezek vele szemben nagy előnyben lévén, a csendőr minden fáradalma és működése siker nélküli és hivatásának és kötelességének a legnagyobb erőfeszítés mellett sem képes megfelelni.»

És hogy a kormányzat e czélját elérje, nemcsak válogatja embereit, nemcsak csinosan öltözteti és jól fizeti, *hanem tisztességesen taníttatja* is őket.

A csendőri szolgálatra jelentkező csak hat havi probaszolgálat után vétetik át végleg a csendőrséghez, és ezen próbaidő alatt legalább hat heti elméleti oktatásban részesül. Ennek eredményeként azt követelik, hogy a csendőr a különféle törvényeket, rendeleteket és parancsokat s az azokból folyó eljárást nemcsak elméletileg ismerje, hanem azok gyakorlati alkalmazását is teljesen értse . . . E mellett általában még a polgári életben érvényben álló, a közbiztonság, csend és rend fentartására vonatkozó törvényeket, megyei és városi szabályrendeleteket stb. is ismerni kell . . . .

De a már tényleges szolgálatba lépett csendőrnek becsületbeli kötelessége (75. §.) magát szakadatlanúl képezni és ismereteit, szellemi látókörét fejleszteni; mindazonáltal arra ügyelni, hogy ez valóban meg is történjék, ez irányban hatni, általában minden őszön az iskolázást, oktatást czélszerűen, értelmesen,

alaposan és a legnagyobb buzgósággal foganatosítani: első sorban *az őrsparancsnok kiváló szent kötelessége* ....

És továbbá

«az iskolázás az őrsökön, a napi rend határozványai szerint pontosan tartandó meg még akkor is, hacsak egy csendőr volna hon» (77 p.); és végre

«oktatás alkalmával a leglényegtelenebbnek látszó tárgy vagy eszme is részletes, népszerü, érthető és könnyen fölfogható módon adandó elő, mikénti hasznosítása, illetve a közszolgálatban való gyakorlati alkalmazása megbeszélendő és minden egyes elméleti tétel gyakorlati példákkal felvilágosítandó.»

És e methodikus hangulatban vannak az utasítások végig írva, mint csendőröktől csendőröknek írt könyben alig véltünk megtalálni.

A mely csendőr pedig őrsvezetővé akar előléptetni, azt újból küldik iskolába, tudniillik a hat hónapig tartó altiszti iskolába, melynek elvégzése után vizsgálatot tesz és pedig a következő tárgyakból:*

a) a magyar nyelv;

b) irálytan (szolgálati ügykörbe vágó fogalmazványok);

c) számtan (négy alapművelet és a törtek);

d) a csendőrségi szervezeti és szolgálati utasítás és az ebben foglalt s különösen a közbiztonsági szolgálat teljesítésére vonatkozó határozmányok végrehajtási módja;

e) a csendőr-kerületi parancsnokság által közölt törvények, rendeletek és oktató természetü parancsok, melyek a csendőrségi szolgálatokra vonatkoznak;

f) az őrsiroda vezetése;

g) a csendőrségnél használatban levő lőfegyver szerkezetéről stb;

h) a csendőrség közigazgatásának alapelvei, de csak az őrsparancsnok ügykörének megfelelőleg szükséges terjedelemben;

i) a szolgálati szabályzat I-ső és III-ik része és

k) a gyakorlati szabályzat I-ső része, a mennyiben tudása a csendőr-altiszt részére szükséges.

Nem ok nélkül untattam a tisztelt Bizottságot az előserol-

* Utasítások 37. §-a.

takkal, mert bizonyítani akartam, hogy a csendőr olyan iskoláztatáson megy keresztül, mely minden tekintetben első sorban képesíti az általunk czélba vett tisztségre és itt nem is terjeszkedtem ki azoknak közlésére, mik a csendőrnek szolgálatban való eljárására vonatkoznak.

Minden körülmény szól szerény nézetem szerint a mellett, *hogy a csendőröket kiválóan kellene a fogházi szolgálatra kijelölni, sőt kormányzati kötelességnek tekintem, őket korábbi szolgálatukhoz méltő hivatalba áthelyezni.* Nem szigorú fegyelem, nem is a folytonos munka az, a mi csendőreinket a kikötött szolgálati idő lejárta után a szolgálat elhagyására birja, hanem a mint azt a legilletékesebb körökből tudom, a szolgálat legnehezebb része, a folytonos *portyázás* fárasztja ki az embereket és terhessé teszi nekik az idővel a szép szolgálatot; pedig a kilépés perczétől kezdve a kormányzat ép úgy bánik el velök, mint akármelyik altiszttel.

Az Utasítások stb. 44-ik §-a egyszerűen azt mondja, hogy «csendőröknél a védtörvény 1868. évi XL. t.-cz. 38. §-ában jelzett polgári szolgálatokba való átlépésére nézve az 1873. II. t.-cz. alkalmazandó». Semmiféle előnyben nem részesíti és midőn a büszke csendőr leteszi csinos egyenruháját, meggörnyed daliás alakja és a nyugdíjaztatás boldog perczéig porolja az irodaigazgató íróasztalát és fűti a hivatalszoba kályháját; noha másutt, ott a messze nyugaton jó minősítéssel biró altiszt fölvergődhetik a polgári szolgálatban az irodai igazgatóságra.

A csendőrökre nézve törvényileg ki kellene mondani, hogy ők fogházi felügyelői állásoknál első sorban veendők tekintetbe és minden egyéb versenyzővel szemben elsőbbséggel birjanak; különösen akkor, ha esetleg még valamely korábban tanult mesterség ismeretével birnak. E felügyelőknek meghagynám a megfelelő, de semmi esetre sem csunyább ruházatot, mert a mi fegyőreink öltözete, az elkerülhetlen magasszárú csizmáktól kezdve a süvegig, nem mondható épen szépnek; és meghagynám a fizetést is, mit a csendőrségnél folytatott szolgálat mellett magának kiérdemelne.*

* Egy őrmester évi zsoldja 536,55 forint, mely fizetés 3—3 évenkint fölszaporodik a 18-ik betöltött szolgálati év után 719,05 forintra; az őrsvezető fizetése 438 forint és fölszaporodik 503,60 forintra stb.

Csak abban az esetben, midőn a szükséges felügyelői dolgokat nem tudnók a szolgálatban kipróbált és kiváló csendőrökkel betölteni, folyamodnánk másodsorban a honvédség vagy a közös hadsereg altisztjeihez; de ezek közül különös gonddal kellene kiválasztani azokat, kik a legénység oktatásában, nem pusztán az exerciroztatásban különösen kiváltak és végre harmadsorban olyan polgári állású egyénekhez, kik nemcsak hajlamot, hanem elég képességet is tanusítanak az ilyen fontos hivatal elvállalására és *itt megint első sorban ipartanítókra reflectálnék.*

De bármelyik categoriából is választanók mi e tisztviselőket, közvetlenül még sem bocsátanók a fegyházban való szolgálatra; *ő nekik is kellene képző tanfolyamon és előkészítő gyakorlati szolgálaton keresztül mennie,* mire csak a sikeres vizsgálat letétele után tarthatnának végleges kinevezésre igényt.

E kérdés fontosságát már régen ismerték föl Nyugot-Európa államaiban és *E. v. Jagemann*-nak köszönjük ama érdekes adatot,[1] hogy már a múlt század felé követelte *Wagnitz* «Historische Nachrichten und Bemerkungen über die merkwürdigsten Zuchthäuser in Deutschland, Halle 1791. Bd I. p. 99» czímű könyvében, hogy a fegyházi igazgatók, betegápolók és fogházi felügyelők számára seminariumok volnának berendezendők.

A «Rheinisch-Westphälische Gesellschaft» már az 50-es években tüzött ki pályadíjat a fogházak felügyelő személyzete számára megirandó tankönyvre és *Schück* pályanyertes munkáját két izben adta ki; ugyanazon társulat 44-ik közgyülése különösen hangsulyozta az előkészítő iskolák fontosságát[2] és 1884-ben 600, 400 illetőleg 300 márkából álló díjakat tüzött ki egy, a fogházi felügyelőknek szolgáló kézi könyvre.

A svájczi «Verein für Straf- und Gefängnisswesen» szintén sürgeti 1874 julius havában tartott rendkívüli gyülésén a felügyelők iskoláját és 50, 30 illetőleg 20 franknyi pályadijakat tüzött ki ama fontos kérdés sikeres megoldására:[3] «Miként bánjanak a felügyelők a heves természetű foglyokkal (Brausköpfe) egyes példákon alapuló megfigyelések nyomán.»

[1] Blätter f. Gefängnisswesen, XX. pag. 229.

[2] L. c. VIII. pag. 159.

[3] L. c. IX. pag. 518.

A német fogházi tisztviselők 1880-ban Bréma városban tartott közgyülése határozatilag kimondotta «szükséges, hogy *alkalmas* (t. i. fogházi felügyelői állásra alkalmas) egyének *hosszabb* időig tartó tanfolyamban készíttessenek elő hivatásukra»[1] és

Wirth követeli, hogy ezen iskolák valamely büntető intézettel legyenek szerves kapcsolatban, hogy «az aspirans már az iskolában való tartózkodás ideje alatt juthasson annak tudatára, vajjon alkalmatos-e az ilyen hivatalra; másrészt az iskola vezetői is fogják az illetőben az arra valóságát fölismerni.[2]

Eltekintve a már nem csekély számmal irt ilynemű könyvekről, jónak találom, fölemlíteni azt is, hogy tényleg ilyen iskolákat életbe is léptették, melyek mindenütt a legszebb eredményt mutatták föl.

Az elsőt alapították Németországban az 1859. évben Lüneburgban, az akkori hannoveri királyságban «Aufseher-Aspiranten-Institut» czime alatt. A jelöltektől követeltek 25—35 évi életkort, nőtlenséget és valamely mesterségben való ügyességet. A tanfolyam egy évig tartott, mely idő alatt az állam 150 tallérnyi ösztöndíjban részesítette a növendékeket, a theoretikus tanítás azzal vette kezdetét, hogy a jelölteket az előjáró és az alárendelt közti viszony helyes fölfogására juttatták, megismertették a szolgálati utasításokkal, megtanították a szabadságvesztés büntetésének végrehajtására szolgáló intézetek hivatására és a tisztviselők az intézet czéljából származó hivatásbeli kötelességekre, bevezették a szükséges irodai szolgálatba és a hol szükségesnek mutatkozott, még az irásból és számolásból is adtak nekik oktatást. Ezen kivül fegyvergyakorlatokban is vettek részt, megtanulták a szalma- és nádfonást és végre a tényleges szolgálatban levő felügyelők és munkavezetők oldala mellett megismerkedtek a gyakorlattal is.[3]

Az intézet vezetői, úgy látszik, a kellő szigorral válogatták embereiket, de fényes eredményt is értek el, mert egy másik

[1] L. c. XIV. pag. 118.
[2] L. c. IX. pag. 136.
[3] Blätter f. Gefängnisswesen, IX. pag. 19. — Az intézet, úgy látszik, az 1866-ban beálló politikai események következtében, melyek Hannovert állami önállóságától megfosztották, már 1868-ban szünt meg.

ismertetésből[1] azt tudjuk meg, hogy az intézet fenállásának első hat évében 72 jelölt jelentkezett; de ezekből 9 nem fogadtatott el; a többi 63 közül 5 részint mint nem alkalmatos, részint saját kivánságára bocsáttatott el; a megmaradt 58 jeles felügyelőkké képezték ki magokat, kikről az illető főnökök a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak. Hozzá teszi még e jelentés azt, hogy az idővel a fölvételre jelentkezők száma annyira növekedett, hogy az eddigieknél magasabb igényeket is támaszthatott az intézet.

Olaszország 1873-ban Rómában, a regina cœli nevű volt zárdában rendezett be ilyen képzőintézetet, mely azonban, elég hibásan, nem volt összekötve fogházzal. A tanfolyam félévi volt es a jelöltek az elemi ismereteken kívül katonai és testgyakorlatokban taníttattak és megismerkedtek a fogházi szabályzattal is. Mondják, hogy e tanfolyamnak 200 növendéke volt, de beszüntették, noha nem tudni mi okból.[2]

Svájczban a felügyelőket hetenként tartandó értekezletek és könyvtárok útján képezték ki, de 1874-ben egybehivták az országban levő felügyelőket és külön póttanfolyamban részesítették.[2]

Belgiumban szintén már régebben állítottak föl Lœwen városban fogházfelügyelők kiképzésére szolgáló iskolát és 1872 óta Brüsselben külön vizsgáló-bizottság szerveztetett a mindennemű és rangú fogháztisztviselők számára;[3] végre 1882 óta a badeni nagyherczegségben, hol egyáltalában a modern fogházi ügy legelső izben mutattatott be gyakorlati kivitelében, a felügyelők szintén részesülnek tanfolyamokban és köteleztetnek vizsgálat tételére, a mint Svédországban és Horvátországban nem léteznek ugyan berendezett iskolák, de a felügyelőszemélyzet szabad óráiban részesül theoretikus szolgálati tanításban.[4]

Mélyen tisztelt Bizottság! Ezek szerény nézetem szerint figyelembe veendők, midőn a fogház ügyében is a mostaninál magasabb színvonalra akarunk emelkedni. *(Lelkes éljenzés.)*

[1] L. c. pag. 38.
[2] *E. v. Jagemann*, Blätter f. Gefängnisskunde, XX. pag. 229.
[3] *W. Starke*, Das belgische Gefängnisswesen, 1877. pag. 38.
[4] *E. v. Jagemann* l. c.

A „MAGYAR JOGÁSZEGYLET" KIADÁSÁBAN megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (IV. Szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

1. **Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*
2. **A franczia ügyvédség.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*
3. **Az életbiztosítás lényege és jogi természete.** Irta *Dr. Neumann A.*
4. **A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámítás.** Irta *Beksics G.*
5. **A vasuti jog jelenlegi érvényében.** Irta *Dr. Hérich Károly.*
6. **A magyar örökösödési jog tervezetének vezéreszméje.** Irta *Dr. Teleszky István.*
7. **A közszerzeményi jog.** Irta *Dr. Jancsó György.*
8. **Az ági öröklés fentartása.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*
9. **A magyar polgári törvénykönyv tervezete és a modern jogtudomány.** Irta *Dr. Dell'Adami Rezső.*
10. **Az örökjog alapelvei a magyar polgári törvénykönyv tervezetében.** Az 1882. nov. 11.—deczember 4. ülésekben folytatott vita.
11. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre**, tekintettel a magyar bünvádi eljárás tervezetére. Irta *Dr. Jellinek Arthur.*
12. **A büntető biróságok szervezete és hatósági köre**, tekintettel a magyar bünvádi eljárás tervezetére. Az 1883. márcz. 19—junius 1-ig folytatott vita.
13. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Nagy Dezső.*
14. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Emmer Kornel.*
15. **A polgári peres eljárás reformja.** Irta *Dr. Plósz Sándor.*
16. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. évi november 17-től deczember 1-ig folytatott vita.
17. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1883. deczember 1-től 1884 január 28-ig folytatott vita.
18. **A polgári peres eljárás reformja.** Az 1884. márczius 12-től április 7-ig folytatott vita.
19. **Uj irányok a magánjogban.** Irta *Dr. Schwarz Gusztáv.*
20. **Huszonkét levél az 1842-től 1854-ig terjedő időszakból.** Felolvasta *Dr. Tarnai János.*
21. **Naturalismus a büntetőjogban.** Irta *Dr. Heil Fausztin.*
22. **Telekkönyvi reformok.** Irta *Káplány Géza.*
23. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** I. Irta *Dr. Dell'Adami R.*
24. **Nézetek a telekkönyvi reformról.** Irta *Dr. Csillag Gyula.*
25. **Telekkönyvi reformok.** Irta *Dr. Imling Konrád.*
26. **Telekkönyvi reformok.** Az 1885. május 12-ikén tartott vita.
27. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** II. Irta *Dr. Dell'Adami R.*
28. **Lachaud védbeszédei.** Irta *Dr. Végh Arthur.*
29. **A törvényhatósági tisztviselők, segéd- és kezelő-személyzet elleni fegyelmi eljárásról.** Irta *Dr. Jellinek Arthur.*
30. **A delictum collectivum és a szokásszerű és üzletszerű büncselekmények tana.** Irta *Dr. Balogh Jenő.*
31. **Az örökség birtokbavételének főelve a magánjogi törvénytervezetben.** Irta *Galamb István.*
32. **A polgári biróság szervezése.** Irta *Dr. Herczegh Mihály.*
33. **Magánjogi codificatiónk és régi jogunk.** III. Irta *Dr. Dell'Adami R.*
34. **A polgári biróságok szervezéséről.** Irta *Tóth Gáspár.*
35. **A référé-rendszer s magyar alkalmazása.** Irta *Dr. Emmer Korn.*

36. **A birói szervezet.** Irta *Dr. Podhorányi Gyula.*
37. **A nemzetközi magánjog haladása.** Irta *Dr. Dell'Adami Rez…*
38. **Az angol büntető eljárás.** Irta *Dr. Csorba Ferencz.*
39. **Börtönügyi viszonyaink reformjához.** Irta *Dr. Balogh Jenő.*
40. **Fegyházaink betegülési, halálozási és légürtartalmi viszonyai, összehasonlitva a külföldi viszonyokkal.** Irta *Atzél Béla.*
41. **A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszer…** Irta *Dr. Kelemen Mór.*

5. kötet.

42. **Alapitványaink és a legfelső felügyeleti jog.** Irta *Csorba Ferencz.*
43. **A birák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló törvény javaslat.** Irta *Dr. Székely Miksa.*
44. **A magyar büntető törvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei.** Irta *Dr. Székely Ferencz.*
45. **A fizetésképtelen adós jogcselekvényeinek megtámadása a csődön kivül.** Irta *Dr. Fodor Ármin.*
46. **A jogi szakoktatás reformja.** Irta *Dr. Vécsey Tamás.*
47. **Törvényhozási reformok a biztositás-ügy terén.** Irta *Dr. Beck Hugó.*
48. **A magyar büntetőtörvénykönyv büntetési és börtönrendszerének jelenlegi végrehajtása és ennek eddigi eredményei.** Az 1889 márc… 30-án tartott vita.
49. **A jogi szakoktatás reformja.** Az 1889. november 23-tól decz. 7-i… folytatott vita.
50. **A jogi szakoktatás reformja.** Az 1889. deczember 14-től deczember 2…-i… folytatott vita.

6. kötet.

51. **Az előzetes letartóztatás és vizsgálati fogságról.** Irta *Dr. Baumgarten Izidor.*
52. **Az örökös felelőssége a hagyatéki terhekért.** Irta *Dr. Kern Tivadar.*
53. **A szabadságbüntetés reformja.** Irta *Dr. Illés Károly.*
54. **A feltételes elitélés.** Irta *Dr. Reichard Zsigmond.*
55. **A fegyintézeti élelmezés próbája súlymérések alapján.** Irta *Dr. Rákosi Béla.*
56. **A feltételes elitélésről.** Irta *Dr. Baumgarten Izidor.*
57. **A porosz közigazgatási reformról.** Irta *Dr. Kmety Károly.*
58. **A feltételes itéletekről.** *(Dr. Baumgarten Izidor, Dr. Márkus Dezső, Bodor László, Dr. Illés Károly).*
59. **A feltételes elitélés.** Irta *Dr. Gruber Lajos.*
60. **A feltételes elitélés kérdésének néhány vitás pontjáról.** Irta *Dr. Reichard Zsigmond.*
61. **Büntetési és börtönrendszerünk reformja.** *(Dr. Fayer László, Kelemen Mór, Dr. Balogh Jenő, Székács Ferencz, Dr. Illés Károly, Dr. Székely Ferencz.)*

7. kötet.

62. **A közigazgatási biróságok hatáskörének szabályozásáról.** Irta *Dr. Kmety Károly.*
63. **A gyermekvédelem Oroszországban.** Irta *Krajcsik Soma.*
64. **A bányamivelési jog önállósága szemben a földtulajdonnal.** Irta *Lányi Bertalan.*
65. **A dologház és lakói.** Irta *Nagyiványi Dr. Fekete Gyula.*
66. **A házasságon kivül született gyermekek jogi állása.** Irta *Dr. Doleschall Alfréd.*
67. **Börtönügyi hivatalnokaink szakszerű kiképeztetéséről.** Irta *Dr. Staub Móritz.*

Külföldi törvények magyar forditásban.

1. **Német, osztrák és franczia uzsora törvények.** Forditották *Dr. Barna Ignácz* és *Dr. Nagy Dezső.*
2. **Olasz ügyvédi rendtartás.** Az 1874. junius 8-iki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: a kiegészitő kir. rendelet. A képviselőházi bizottság indokolása. Fordit. *Dr. Dell'Adami Rezső.*
3. **A schweizi szövetség törvénye a kötelmi jogról.** 1—161. czikkel. Forditotta *Dr. Barna Ignácz.*

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

